

Magyar Jog

Főszerkesztő
TÓTH MIHÁLY

Szerkesztő
SÁRINÉ SIMKÓ ÁGNES

KISZÁMÍTHATÓSÁG V. RUGALMASSÁG A MAGÁNJOGBAN

TANULMÁNYOK

FUGLINSZKY ÁDÁM – TÖRÖK SOMA:

Kiszámíthatóság v. rugalmasság a magánjogban –
beszámoló a Magánjogot Oktató Fiatalok
és a Magánjogot Oktatók Egyesületének éves konferenciájáról

1. oldal

BAKOS-KOVÁCS KITTI:

Körkép a rugalmasságról – a magánjogra ható külső és belső erők

9. oldal

BODZÁSI BALÁZS:

A szerződéses tartalom, valamint a szerződés alanyainak
változása és annak hatása a biztosítéki kötelezetekre

18. oldal

GOMBOS KATALIN:

Kiszámíthatóság v. rugalmasság – a koherencia elv
és az autonóm értelmezés követelményének érvényesülése
az Európai Unió nemzetközi magánjogi szabályaiban

26. oldal

MÓRICZ ALIZ:

A szakértői bizonyítás aktuális kérdései, fókuszban
a személyi állapotot érintő pereket célzó változásokra

33. oldal

OSZTOVITS ANDRÁS:

A magyar polgári eljárásjog útkeresése –
egy új szakmai konszenzus felé

39. oldal

PAPP TEKLA:

Közjogi kiszámíthatóság versus magánjogi rugalmatlanság?
Magánjogi fenntartások a Kúria 1/2022. KPJE határozata kapcsán

45. oldal

REINES JÁNOS:

A látszólagos egyetemlegesség
a gépjármű felelősségbiztosítási szerződés kapcsán

49. oldal

SÁNDOR ISTVÁN:

A bírói mérlegelés szerepe a vagyonkezelési jogviszonyban külföldi példák alapján

54. oldal

SZELLEMLÉPÉS

ANGYAL PÁL:

Emlékeimből – 1. rész

61. oldal

1

Hetvenedik évfolyam
2023. január
1–68. oldal

orac

BODZÁSI BALÁZS

A szerződéses tartalom, valamint a szerződés alanyainak változása és annak hatása a biztosítéki kötelezettekre

1. A szerződéses jogviszonyok változásai

A szerződéses jogviszonyok fennállásuk alatt többször módosulhatnak, tartalmuk és a bennük részt vevő alanyok köre is változhat. Ezek kiváltó okai lehetnek a mögöttes gazdasági viszonyok,¹ vis maiornak tekinthető körülmények, valamint a szerződő felek személyében rejlő okok is. A szerződéses jogviszonyok tartalmára is kiható külső körülmények különösen gazdasági válságok, valamint háborúk időszakában erősödnek fel.²

A polgári jog többféle eszközt is kínál arra vonatkozóan, hogy a megváltozott körülmények egyik szerződő fél számára se okozzanak elviselhetetlen terhet. Ez ugyanis adott esetben az érintett fél gazdasági összeomlásához, fizetéképtelenségéhez vezethet.

A megváltozott külső körülményeknek a szerződés keretein belül történő kezelésére nyújthatnak segítséget a jognyilatkozatok, illetve a szerződés-értelmezési szabályok, valamint az egyszemélyi szerződés módosításra, illetve a bíróság általi szerződés módosításra irányadó rendelkezések is. Ide tartoznak emellett a teljesítés lehetetlenné válására (a lehetetlenülésre) vonatkozó szabályok is.³

Az alábbiakban azt a kérdést vizsgáljuk meg, hogy ha az alapjogviszony tartalma⁴ vagy alanyi (személyi) köre

módosul, az hogyan érinti a jogviszonyhoz kapcsolódó biztosítékok kötelezettjeit.

2. A vis maior hatása a szerződésekre

A szerződésre kiható külső körülmények közül kiemelkednek a vis maiornak tekinthető esetek.

A vis maior fogalmát a Kúria a BH 2014. 147. számú eseti döntésben részletesen vizsgálta. Ezzel kapcsolatban rámutatott, hogy a vis maior fogalmi elemeit a Ptk. nem határozza meg. A vis maior jelentése: ellenállhatatlan erő, amely olyan mértékű erőt, eseményt jelent, amelynek egyetlen ember sem tud ellenállni, amelyet senki sem tud elhárítani. Ilyenek bizonyos természeti csapások, de ebbe a körbe tartoznak az olyan emberi megmozdulások is, amelyek ellenállhatatlanul, elemi erővel hatnak (emberi eredetű vis maiornak tekinthető például a háború, a forradalom, illetve a pénznem megszűnése anélkül, hogy új pénznem lépne a megszűnt helyébe). A vis maior hagyományos eseteként a természeti katasztrófák – köztük járványok – említhetők, de ide sorolhatók bizonyos állami intézkedések is.⁵ A vis maiornak minősülő események abszolút jellegűek, tehát nem annak van jelentősége, hogy az adott személy tud-e ellenük védekezni, hanem annak: akad-e olyan ember, aki az adott eseményt el tudná hárítani.

A vis maior körébe tartozó események az érvényesen létrejött szerződés teljesítését nem csupán megnehezítik, hanem emberi erővel el nem hárítható módon lehetetlenné teszik. A Kúria azonban a fenti döntésében azt is kiemelte, hogy a gazdasági válságjelenségek nem minősíthetők „vis maiornak”, így nem teszik lehetetlenné a létrejött szerződések teljesítését.

A szerződéses jogviszony fennállása alatt felmerülő, vis maiornak minősülő körülmények többféle joghatás kiváltására is alkalmasak lehetnek (BH 2022. 209.). Egyrészt lehetetlenné tehetik a szerződés teljesítését, másrészt lehetőséget adhatnak a szerződésszegő fél számára a kontraktuális felelősség alóli kimentésre.

Vis maiornak a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) Ptk. 6:142. §-a (*felelősség a szerződésszegéssel okozott károkért*) szempontjából az ellenőrzési körön kívüli, azaz a szerződésszegő fél által nem befolyásolható azon körülmények minősülnek, amelyekre a fél nem képes hatást gyakorolni.⁶

A Kúria ezzel kapcsolatban a BH 2022. 209. számú eseti döntésében azt emelte ki, hogy a koronavírus által kiváltott súlyos járványügyi helyzet a szerződés megkötése után felmerülő, rendkívüli, kivételes jellegű és előre

¹ Ezzel kapcsolatban lásd: Harmathy Attila: *Szerződésmódosítás – devizaalapú kölcsönszerződés*. Jogtudományi Közlöny, 2016/11. sz., 537–547.

² Lásd: Almási Antal: *A háború hatása a magánjogra*. Franklin-Társulat Bizománya, Budapest, 1917. 70. p., valamint Constantin Willems: *Das Allgemeine Vertragsrecht in den Zeiten der Coronapandemie*. Zeitschrift für das Juristische Studium (ZJS), 3/2020, 183–188.

³ Ehhez lásd: Tobias Tröger: *Das Vertragsrecht der Krise: Vertragstheorie und -dogmatik im Lichte der Finanzkrise*. In: Tobias Tröger – Antonios Karampatzos (Hrsg.): *Gestaltung und Anpassung von Verträgen in Krisenzeiten*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2014. 49–74. A szerző kiemeli, hogy a lehetetlenüléssel kapcsolatban a teljes vagyoni felelősség (helytállási kötelezettség) elvének szociálpolitikai kritikája is felmerül. Ld. Tröger: i.m. 54.

⁴ A szerződésben kikötött, abban meghatározott szolgáltatás, illetve ellenszolgáltatás mértékének, mennyiségének (összegének) módosulása. A szolgáltatás a többségi álláspont szerint a szerződés tárgya. Lásd: Vékás Lajos: *Szerződési jog Általános rész*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016. 67–68. Van azonban olyan nézet is, amely szerint a szolgáltatás a szerződés tartalma. A szerződés (kötelem) tárgya, illetve tartalma kifejezések valójában ugyanannak a fogalomnak két különböző oldalát jelölik. Erről lásd: Almási Antal: *A kötelmi szolgáltatás általában*. In: Szladits Károly (Főszerk.): *A magyar magánjog. Kötelmi jog*

Általános része. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941. 180.

⁵ Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. 2. kötet. Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 1535.

⁶ Az előreláthatósági korlátról lásd: Fuglinszky Ádám: *Az előreláthatósági klauzula értelmezésének újabb dilemmái*. *Gazdaság és Jog*, 2019/7–8. sz., 1–7.

nem látható, elháríthatatlan külső körülmény, amely nem tartozott a vis maiorra hivatkozó szerződő fél (a perben felperes) rendes üzleti kockázatának a körébe.

Ettől eltérően ítélte meg a Kúria a járványhelyzet által okozott beszerzési nehézségeket a Pfv.20826/2021/2. számú precedensképes határozatában. A Kúria végzésében elsődlegesen azt emelte ki, hogy a szerződésszegéssel okozott károk körében a Ptk. 6:142. §-a – alapvetően eltérve az 1959-es Ptk. kimentési rendszerétől – nem felróhatósági, hanem attól független, objektív és ezáltal szigorúbb alapra helyezte a felelősség alóli mentesülés feltételrendszerét, amellyel a jogalkotó alapvetően a szerződésben önként és tudatosan vállalt kötelezettség megszegése esetére az üzleti kockázatok helyes elosztását, ezáltal a szerződésszegés kárkövetkezményeinek megfelelő telepítését célozta. A másodfokú bíróság ítéletében az alperes ellenőrzési körön kívül eső körülménynek tekintette a koronavírus járványt, illetve az általa előidézett veszélyhelyzetet. Mivel ezt a felülvizsgálati kérelem nem érintette, ezért ezzel összefüggésben a Kúria csupán azt jegyezte meg, hogy a Ptk. – és a mintájának tekintett Bécsi Vételi Egyezmény szigorú gyakorlata – szerint a beszerzési nehézségek a kötelezett ellenőrzési körébe tartoznak, és csak kivételesen (a szerződésszerű teljesítés ténylegesen lehetetlenné válásakor, ha pl. az adott áru teljesen eltűnt a piacról) tekinthetők ellenőrzési körön kívülinek.

A Kúria kiemelte továbbá, hogy a fokozódó világmjárvány közepette kötött szerződések esetén észszerűen eljáró, az adott piaci viszonyokat ismerő szakcégtől elvárható, hogy – éppen különös szaktudása okán – a szerződés megkötésének időpontjában számoljon a reális korlátozásokkal, azaz a saját teljesítését negatívan befolyásoló körülményekkel, amelyek előreláthatósága kizárja a mentesülését. Lényeges továbbá, hogy a kárkövetkezmények elhárítása terén elvárt a kötelezettől az aktív, tevőleges kármegelőző, kárelhárító magatartás, amelynek az alperes csak részben tett eleget.

Ezzel egyezően foglalt állást az Új Ptk. Tanácsadó Testület is a Ptk. 6:142. §-ához fűzött véleményében. Ebben a Tanácsadó Testület kiemelte, hogy az „ellenőrzési körön kívül eső” mentesülési ok megfogalmazása a felelősség többi eleméhez hasonlóan absztrakt, amelyet a jogalkotói szándék szerint objektív mércével, és nem felróhatósági alapon kell megközelíteni.

A Tanácsadó Testület arra is rámutatott, hogy a Ptk. 6:142. §-ában foglalt rendelkezés egy kockázattelepítési szabály. A szerződésszegésért való felelősség szabályai a „belső” vis maior esetében nem teszik lehetővé a felelősség alóli mentesülést. A szerződést szegő fél a kártérítési felelősség alól csak akkor mentesül, ha az elháríthatatlan körülmény az ellenőrzési körön kívül esik. Önmagában az, hogy a szerződést megszegő fél az adott körülményt nem képes befolyásolni, illetve nem képes arra hatást gyakorolni, nem eredményezi azt, hogy a körülményt ellenőrzési körön kívül esőnek kell tekinteni. Ebből következően ellenőrzési körbe eső lehet az olyan „belső” objektív körülmény is, amely a szerződésszegő által nem

volt befolyásolható, és amely a gondos ellenőrzéssel sem volt elhárítható.

A vis maior, illetve az azon alapuló mentesülés kérdése a kötbérfizetési kötelezettség szempontjából is meghatározó jelentőségű. A Ptk. 6:186. § (1) bekezdése alapján a kötelezett pénz fizetésére kötelezheti magát arra az esetre, ha olyan okból, amelyért felelős, megszegi a szerződést. Mentesül a kötbérfizetési kötelezettség alól, ha szerződésszegését kimenti. Mivel a felelősség feltételeit a kontraktuális kártérítési felelősség szabályai szerint kell megítélni, ezért a kimentés tekintetében is a Ptk. 6:142. §-ában írt feltételek az irányadók. A szerződésszegő fél ennek alapján a kötbérfizetési kötelezettség alól is csak akkor mentesülhet, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körön kívül eső és a szerződéskötés idején előre nem látható és elháríthatatlan körülmény okozta, amely nem volt elkerülhető, következményei pedig nem voltak elháríthatók. A szabályozás diszpozitív jellege azonban lehetővé teszi azt is, hogy a felek a kötbérfelelősség alóli kimentést ettől eltérően rendezzék, vagy akár azt is, hogy kimentést nem engedve „objektív” kötbérfizetési kötelezettséget írjanak elő.⁷

3. A szerződéses tartalom módosulása és annak hatása a biztosítéki kötelezettekre

A szerződésben kikötött szolgáltatás mértéke, mennyisége (összege) csökkenhet, illetve nőhet a szerződéskötés és a szerződés teljesítése közötti időszakban. Különösen igaz ez tartósan magas inflációs környezetben.

A biztosítéki kötelezettek szempontjából a csökkenés nem okoz problémát. A járulékoság elve alapján ugyanis ebben az esetben a biztosítéki kötelezett helytállási kötelezettségének a mértéke is csökken. Önálló zálogjog esetén ezt a helyzetet a Ptk. 5:100. § (6) bekezdése kezeli, amely biztosítja a kifogásolás jogát a zálogkötelezetteknek.

Problémát okoz azonban, ha a szerződéses szolgáltatás mértéke (összege) utóbb emelkedik. Ez ugyanis a biztosítéki kötelezetteknek is hátrányosan érintheti. Ezzel kapcsolatban külön is ki kell térni a kamat kérdésére.

3.1. A KAMAT

A Ptk. 6:47. § (1) bekezdése rögzíti, hogy a pénztartozás után – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – kamat jár. Ez azt jelenti, hogy ha a felek külön nem állapodnak meg abban, hogy a pénztartozás után a hitelező nem kér kamatot, akkor az adósnak ügyleti, illetve ún. egyenértéki kamatot,⁸ késedelembe esése esetén pedig késedelmi

⁷ Vékás: i.m. 164.

⁸ A Ptk. 6:47. §-a alapján nemcsak az érvényes szerződésen alapuló pénzkövetelés esetén kell kamatot (ügyleti kamatot) fizetni. Minden olyan esetben is kamat jár, amikor nincs érvényes szerződéses háttér, de egyúttal hiányzik a pénzhasználat ingyenességének a jogcíme (ez az ún. egyenértéki kamat). Lásd: Vékás–Gárdos: i.m. 1367.

kamatot is fizetnie kell. Ha a felek a szerződésükben nem határozták meg a kamat mértékét, de az megállapítható, hogy a hitelező nem ingyenesen nyújtott kölcsönt az adósnak, akkor a kötelezettnek a Ptk. szerinti ügyleti, illetve késedelmi kamatot kell megfizetnie.

A jelenlegi emelkedő kamatkörnyezetben az ezzel kapcsolatban felmerülő egyik legfontosabb kérdés, hogy meddig kell az adósnak ügyleti kamatot fizetnie? Pontosabban: ha az adós késedelembe esik, akkor a hitelező a késedelembe esés időpontjától kezdve a késedelmi kamattal mellett ügyleti kamatra is igényt tarthat?

A Ptk. 6:48. § (2) bekezdése szerint, ha a jogosultnak a késedelembe esés időpontjáig kamat jár, a kötelezett a késedelembe esés időpontjától e kamaton felül a késedelemmel érintett naptári félév első napján érvényes jegybanki alapkamat egyharmadával megegyező késedelmi kamatot, de legalább a 6:48. § (1) bekezdésében meghatározott kamatot köteles fizetni.

Speciális rendelkezést mond ki a Ptk. 6:155. § (1) bekezdése vállalkozások közötti szerződésekre vonatkozóan. Ez alapján ugyanis a vállalkozások közötti szerződés esetén a késedelmi kamat mértéke a késedelemmel érintett naptári félév első napján érvényes jegybanki alapkamat 8 % ponttal növelt értéke.⁹

A fenti rendelkezésekből az következik, hogy az adós késedelembe esése időpontjától a hitelező a szerződésben kikötött ügyleti kamaton felül a szerződésben vagy a Ptk.-ban meghatározott késedelmi kamatot is követelheti. Az ügyleti kamattal pedig – ezzel ellentétes jogszabályi rendelkezés hiányában – mindaddig jár, amíg a hitelező tényleges megtérüléshez nem jut, vagyis amíg az adós a teljes tartozását vissza nem fizeti. Mivel erre adott esetben csak a végrehajtási eljárás során kerül sor, a hitelező mint végrehajtást kérő a tényleges térülés időpontjáig ügyleti kamatot is követelhet az adóstól.

Egy ezzel összefüggő további kérdés, hogy ha a hitelező felmondja a kölcsönszerződést, akkor a késedelmi kamattal mellett követelheti-e az adóstól az eredeti futamidő végéig kalkulált ügyleti kamatot is? Ez már a kamatos kamattal kapcsolatos kérdésével is összefügg, hiszen ebben az esetben a hitelező a már lejárt ügyleti kamattal mellett a jövőbeli ügyleti kamatot is tőkésíti, amely után késedelmi kamatot számít fel.

Ezzel kapcsolatban meg kell vizsgálni egyrészt az ügyleti kamattal, másrészt pedig a késedelmi kamattal funkcióját, szerepét. Az ügyleti kamattal a hagyományos felfogás szerint a pénztartozások esetén a pénz használatáért járó ellenérték.¹⁰ A késedelmi kamattal ezzel szemben nem a pénzhasználat ellenértéke, hanem a kötelezett késedelem

objektív jogkövetkezménye, amelynek átalány kártérítési funkciója is van.¹¹ Késedelmi kamatot a kötelezett bármilyen lejárt, esedékessé vált pénztartozás után a fizetési határidő elmulasztása, vagyis késedelembe esése időpontjától kezdődően köteles megfizetni.¹²

A rendszerváltás előtt a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának korábbi 90. számú állásfoglalása akként foglalt állást, hogy a kölcsönszerződésben kikötött ügyleti kamattal a kölcsöntartozás lejártáig, illetőleg a kölcsönszerződés felmondás folytán történő megszűnéséig jár. Ettől kezdve az adós késedelmi kamatot volt köteles fizetni. Ennek alapján az adós ügyleti kamattal fizetési kötelezettségét a késedelembe esés időpontjától kezdődően felváltotta a késedelmi kamattal fizetési kötelezettség, vagyis a késedelembe eséstől az adós ügyleti kamatot már nem, hanem csak késedelmi kamatot volt köteles fizetni.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról szóló 1989. évi X. törvény 2. §-a módosította az 1959-es Ptk.-nak a késedelmi kamatról szóló 301. §-át. A módosított rendelkezés így szól: „Ha a feleknek a kamattal jogszabály vagy szerződés alapján jár, a kötelezett – ha a jogszabály kivételt nem tesz vagy a felek alacsonyabb mértékben nem állapodnak meg – a késedelembe eséstől ennek évi nyolc százalékos kamattal növelt összegét köteles megfizetni.” A módosítás lényege az volt, hogy ha az adós a szerződés alapján ügyleti kamattal fizetésére köteles, azonban késedelembe esik, akkor a késedelem időpontjától kezdődően a késedelmi kamattal már nem felváltja a kikötött ügyleti kamatot, hanem a késedelembe eséstől kezdődően az adósnak egy, az ügyleti kamattal és a késedelmi kamattal is magában foglaló „vegyes” kamatot kell megfizetnie.¹³

A Ptk. 6:48. § (2) bekezdése alapján az adós késedelembe esésének időpontjától az ügyleti és a késedelmi kamattal is magában foglaló „halmozott” kamatot köteles megfizetni.¹⁴ E két kamattal együttes összege pedig legalább a késedelemmel érintett naptári félév első napján érvényes jegybanki alapkamat összege. Vállalkozások közötti szerződés esetén azonban a Ptk. 6:155. § (1) bekezdése alapján a késedelmi kamattal mértéke a jegybanki alapkamat 8 %-al növelt értéke.

Kérdés, hogy vállalkozások esetén a késedelmi kamattal a Ptk. 6:155. § (1) bekezdésében meghatározott összegéhez hozzá kell/lehet-e számítani az ügyleti kamattal is a Ptk. 6:48. § (2) bekezdése alapján? A kommentárium szerint igen. Ez azt jelenti, hogy vállalkozások egymás közötti szerződése esetén a „halmozott” kamattal

⁹ Ez jelenleg 21%, tekintettel arra, hogy a jegybanki alapkamat 2022. szeptember 28-ától 13%.

¹⁰ Ennél némileg árnyaltabb álláspontot képvisel Darázs Lénárd. Véleménye szerint ugyanis a kamattal nem azért kell fizetnie a kölcsönvevőnek, mert használja a kölcsönadó pénzét, hanem azért, mert a kölcsönadó nem használja a saját pénzét, és azt meghatározott időtartamra rendelkezésre bocsátotta a kölcsön-

vevőnek. Erről lásd: Darázs Lénárd: *A pénzkölcsönszerződés magánjogi természete*. Gazdaság és Jog, 2016/6. sz., 14.

¹¹ Ptk. 6:48. § (4) bekezdése: „A kamattal fizetési kötelezettség akkor is beáll, ha a kötelezett késedelmet kimentti.”

¹² Vékás-Gárdos: i.m. 1368.

¹³ Kemenes István: *A kamattal fizetés és számítás problémái a szerződési jogban*. Kézirat. Szeged, 1994. április 29., 4.

¹⁴ Vékás-Gárdos: i.m. 1368.

nem lehet alacsonyabb, mint a jegybanki alapkamat 8%-al növelt mértékű késedelmi kamat.¹⁵

További kérdéseket vet fel a kamatos kamat kikötése. Kamatos kamat a főszolgáltatásnak a mindenkor lejárt kamatösszegekkel való megnövelését és ennek az időszakonként megnövelt összegnek a kamatoztatását jelenti.¹⁶ A gyakorlatban ez leginkább a lejáratig esedékessé vált ügyleti kamat tőkésítését és azután késedelmi kamat fizetését jelenti. A kamatos kamat kikötés azonban vonatkozhat arra az esetre is, ha a felek az egyes időszakokra járó ügyleti kamatot tőkésítik és az adósnak az után is ügyleti kamatot kell fizetnie. Bármelyik esetről is legyen szó, a kamatos kamatban a feleknek mindig kifejezetten meg kell állapodniuk.¹⁷ Az ugyanakkor vitatott, hogy a hitelező a késedelmi kamatot is tőkésítheti-e, és ezután is késedelmi kamatot számíthat fel.¹⁸

3.2. A KAMATFIZETÉSI KÖTELEZETTSÉG NÖVEKEDÉSÉNEK HATÁSA A BIZTOSÍTÉKI KÖTELEZETTEKRE

Könnyű belátni, hogy egy magas kamatkörnyezetben a Ptk. kamatfizetésre vonatkozó rendelkezései komoly problémát okozhatnak az adósok és a biztosítéki kötelezettek számára.

A kezességi szabályok körében a Ptk. 6:417. § (1) bekezdése ugyan kimondja, hogy a kezes kötelezettsége nem válhat terhesebbé, mint amilyen elvállalásakor volt. A kezességvállalás azonban kiterjed a kötelezett szerződésszegésének jogkövetkezményeire és a kezesség elvállalása után esedékessé váló mellékkövetelésekre is. Így ha a biztosított pénzkövetelés után fizetendő (ügyleti és késedelmi) kamat emelkedik, a kezes helytállási kötelezettsége ezzel együtt növekszik.

Ezzel a kockázattal szemben a kezes csak úgy tud védekezni, ha kezességvállalásának mértékét, helytállási kötelezettségének terjedelmét a kezességi szerződésben korlátozza. Erre oly módon kerülhet sor, hogy a kezességi szerződésben meghatározzák azt a legmagasabb összeget, ameddig a kezes helytállása terjed (ez a keretbiz-

tosítéki kezesség esete). Erre azonban a kezesnek nem mindig van lehetősége.¹⁹

Ehhez hasonló a zálogkötelezett helyzete is.²⁰ A Ptk. 5:98. § (1) bekezdése alapján a zálogtárggyal való helytállás terjedelme annak a követelésnek a mindenkor terjedelméhez igazodik, amelynek biztosítására a zálogtárggy szolgál. A (2) bekezdés szerint a zálogtárggyal való helytállás kiterjed a zálogjoggal biztosított követelés kamataira, a követelés és a zálogjog érvényesítésének szükséges költségeire és a zálogtárggyra fordított szükséges költségekre.

A kamatemelkedés okozta veszélyt a zálogkötelezett is csak úgy tudja kizárni vagy legalábbis mérsékelni, ha meghatározza azt a legmagasabb összeget (keretösszeget), amelynek erejéig helytállási kötelezettsége terjed.²¹ Erre a Ptk. 5:98. § (3) bekezdése kifejezetten lehetőséget is biztosít. Eszerint ugyanis, ha a felek meghatározták azt az összeget, amelynek erejéig a zálogjogosult kielégítést kereshet a zálogtárgyból, a zálogjog a követelést és járulékait annyiban biztosítja, amennyiben azok a keretösszeget nem haladják meg.

A túlzottan magas kamattal szemben a Ptk. a bírósági szerződésmódosítás egy külön esetét is nevesíti. A Ptk. 6:132. §-a ugyanis lehetővé teszi a kötelezett számára, hogy erre irányuló kérelmére a bíróság a túlzottan magas kamatot mérsékelje. Erre azonban csak perben, erre irányuló kötelezetti kérelem esetén kerülhet sor. Álláspontunk szerint ez a lehetőség az adóst nemcsak az ügyleti, hanem a késedelmi kamat vonatkozásában is megilleti.²² Mivel azonban a szakasz címében a kikötött kamat szerepel, ebből következően az adós csak a szerződésben kikötött ügyleti és/vagy késedelmi kamat mérséklését kérheti a bíróságtól. A Ptk. alapján járó kamat mérséklésére ennek alapján nincs lehetőség.

Kérdés, hogy a kikötött kamat mérséklése iránti kérelmet csak a személyes adós terjeszthet elő, vagy ez a jog

¹⁵ Vékás–Gárdos: i.m. 1564.

¹⁶ Kemenes: i.m. 5.

¹⁷ Salamonné dr. Solymosi Ibolya: *A hitel és kölcsön jogviszonyok szabályozása az új Polgári Törvénykönyvben*. Magyar Jog, 2010/8. sz., 452.

¹⁸ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény – amely az Alkotmánybíróság 436/B/2010. számú határozata folytán nem lépett hatályba – 5:133. § (5) bekezdése ezt a kikötést semmisnek nyilvánította. Az idézett szakasz így szólt: Semmis az a kikötés, amely szerint a késedelmi kamat a tőketartozás részévé válik és maga is kamatozik. Ilyen rendelkezést a 2013. évi V. törvény nem mond ki, így kérdéses lehet, hogy a hatályos Ptk. alapján tőkésíthető-e a már lejárt késedelmi kamat. Van olyan jogirodalmi álláspont, amely szerint a Ptk. alapján is kizárt a késedelmi kamat tőkésítése. Lásd: Vékás–Gárdos: i.m. 1563.

¹⁹ Fogyasztó által vállalt kezesség esetén a Ptk. 6:430. § (3) bekezdése kógens rendelkezésként kimondja, hogy ha a fogyasztó a kötelezettel a jogosulttal szemben fennálló valamennyi kötelezettségéért vagy meghatározott jogviszony alapján fennálló valamennyi kötelezettségéért vállalt kezességet, a kezesség akkor érvényes, ha a szerződésben meghatározták azt a legmagasabb keretösszeget, amelynek erejéig a kezes felel a jogosult [helyesen: kötelezett] tartozásáért.

²⁰ Az ugyanakkor egy lényeges különbség, hogy amíg a kezes a teljes vagyonával köteles helytállni, a zálogkötelezettet a zálogtárggyra korlátozott helytállás terheli. A kezes emellett pénzfizetésre, a zálogkötelezett azonban főszabály szerint a zálogtárgyból való kielégítés tūrésére köteles.

²¹ Teljes védelmet a keretösszeg meghatározása sem feltétlenül tud nyújtani. Ebben az esetben ugyanis fennáll a veszélye annak, hogy a hitelező a szerződéskötéskor lényegesen magasabb összegben határozza meg a biztosított követelést, mint amennyi a tényleges tartozás. A keretösszeg meghatározása mindazonáltal mérsékelheti a biztosítéki kötelezettek az emelkedő kamatok miatt háruló kockázatát.

²² Ezzel azonos véleményt lásd: Vékás–Gárdos: i.m. 1521.

a biztosítéki kötelezetteket is megilleti? Adott esetben – mindenekelőtt egy a biztosítéki kötelezett által indított végrehajtás korlátozása iránti perben – nem kizárt, hogy a Ptk. 6:132. §-ára alapított kérelmet ne a személyes adós, hanem a biztosítéki kötelezett terjesszen elő.

4. A szerződés alanyaiban bekövetkező változás

4.1. A JOGOSULTI OLDALON BEKÖVETKEZŐ ALANYVÁLTOZÁSOK

A jogosulti oldalon bekövetkező alanyváltozások közül az alábbiakban a jogügyleti úton végbemenő alanyváltozásokat vizsgáljuk. Alanyváltozásra azonban más okból, így például jogszabályi rendelkezés alapján is sor kerülhet. Ebbe a körbe tartoznak a törvényi engedmény különböző esetei is. Külön vizsgálándó esetkör a jogosult halála, illetve jogutód nélküli megszűnése.

Jogosulti oldalon bekövetkező alanyváltozásra jogügyleti úton a Ptk. alapján kétféle módon kerülhet sor: vagy engedményezés vagy pedig szerződésátruházás útján. A két jogintézmény közötti alapvető különbség, hogy amíg az engedményezés csak a követelés tekintetében eredményez jogutódlást, addig szerződésátruházással a teljes szerződéses pozíció átszáll az új jogosultra. Emiatt a szerződésátruházást a Ptk. háromoldalú jogviszonyként határozza meg, amelyhez a szerződésben maradó fél belezésére is szükség van.²³

Biztosítéki szempontból annak van jelentősége, hogy az alapjogviszony jogosultja egyben a biztosítéknek is jogosultja. Ezért, ha az alapjogviszonyba új jogosult lép, az a biztosítéki jogviszonyt is érinti. Ez alól a magyar polgári jog egyetlen kivételt ismer: a Ptk. 5:96. §-ában szabályozott zálogjogosulti bizományos intézményét. A zálogjogosulti bizományos ugyanis nem feltétlenül jogosultja az alapjogviszonynak, illetve az abból származó követelésnek. Emiatt, ha az alapjogviszonyba utóbb újabb jogosult lép, az a már kijelölt zálogjogosulti bizományos személyét nem érinti. A kijelölést azonban a Ptk. 5:96. § (3) bekezdése szerint utóbb vissza lehet vonni.²⁴

4.1.1. Az engedményezés

A Ptk. 6:193. § (1) bekezdése alapján a jogosult a kötelezettel szembeni követelését másra ruházhatja át. Az ehhez kapcsolódóan felmerülő egyik leglényegesebb kérdés,

hogy az engedményezéssel kizárólag a követelés száll át az új jogosultra, vagy azzal együtt átszállnak a követeléshez kapcsolódó jogok és kötelezettségek is?

Egyetértünk azzal a jogirodalmi állásponttal, amely szerint az engedményezett követelés nem önmagában, hanem az ahhoz kapcsolódó jogokkal, valamint a jogosulti pozícióhoz tapadó kötelezettségekkel együtt száll át az engedményesre.²⁵ Az alapjogviszonyhoz kapcsolódó jogok azonban nem szállnak át automatikusan az engedményesre, annak ugyanakkor nincs akadálya, hogy a felek ezen jogok átruházásában is megállapodjanak.²⁶ A feleknek természetesen arra is van lehetőségük, hogy szűkítsék az engedményesre átszálló jogok körét, vagyis abban is megállapodhatnak, hogy egyes jogok mégsem szállnak át az engedményesre. A cél mindazonáltal az, hogy az engedményesre mindazon jogok átszálljanak, amelyek mérsékelik a követelés jövőbeni teljesítésével kapcsolatos kockázatokat, segítik a követelés érvényesítését, vagy kezelik az esetleges kötelezetti mulasztás következményeit. E jogok nélkül az engedményes nem lenne abban a helyzetben, hogy döntsön követelése érvényesítéséről és fellépjen a kötelezettel szemben.²⁷

A fenti álláspont a bírói gyakorlatban is visszatükröződik. A BH 2022. 158. számú eseti döntésben a Kúria elsődlegesen azt emelte ki, hogy az engedményezés következtében az eredeti jogosultság (vagy annak egy része) tekintetében következik be alanyváltozás. A kötelelem egyéb elemei tekintetében azonban az engedményezés nem jár változással: az engedményezés után is az engedményező és a kötelezett maradnak az eredeti kötelelem alanyai. A Kúria ítélete azonban arra is rámutat, hogy az engedményezés kapcsán különbséget kell tenni a követeléshez kapcsolódó és a szerződés egészéhez kapcsolódó jogok között. A követeléshez kapcsolódó jogok átszállnak a követelés átruházásával együtt, a szerződés egészéhez kapcsolódó jogok viszont nem, csak egy kifejezetten erre irányuló, jogátruházó szerződéssel kerülnek az engedményeshez.²⁸

Kérdéses lehet azonban az alapjogviszonyhoz kapcsolódó jogok körének a meghatározása. *Gárdos* ebből a körből az elállást, a felmondást és az alapszerződés megtámadásának a jogát emeli ki. Helytállóan utal arra, hogy a felmondás vonatkozásában különbséget kell tenni a felmondás és az esedékessé tétel között.²⁹

Bár a felmondás kérdésében a bírói gyakorlat sem teljesen következetes, az általunk is elfogadott álláspont

²³ A biztosítéki kötelezettek szempontjából a Ptk. 6:208. § (3) bekezdését kell kiemelni. Eszerint a szerződésbe belépő félre átszálló jogosultság biztosítéka fennmarad. A szerződésbe belépő félre átszálló kötelezettség teljesítésének biztosítéka azonban megszűnik, kivéve, ha a biztosíték kötelezettje a szerződésátruházáshoz hozzájárul.

²⁴ A zálogjogosulti bizományos intézményéről részletesebben lásd: Bodzási Balázs – Nemes András: *A zálogjogosulti bizományosra irányadó szabályok, valamint a jogintézmény gyakorlati alkalmazása során felmerült kérdések*. *Gazdaság és Jog*, 2017/11. sz., 8–12.

²⁵ Gárdos Péter: *Az engedményezéssel átszálló jogok – átszállás és átruházhatóság a magyar jogban*. *Polgári Jog*, 2022/5–6. sz., 16. [61]

²⁶ Ez azonban már nem engedményezésnek, hanem a Ptk. 6:202. §-a szerinti jogátruházásnak minősül.

²⁷ Gárdos: i.m. 11. [38], 12. [41]

²⁸ A Kúria megállapításai ugyan az 1959-es Ptk.-ra vonatkoznak, mivel azonban ebben a tekintetben a Ptk. nem hozott változást, az ítéletben foglaltak a Ptk. szempontjából is irányadónak tekinthetők.

²⁹ Gárdos: i.m. 12. oldal.

szerint az engedményest nem illeti meg az alapszerződés felmondásának a joga, vagyis ez a jog az engedményezéssel nem száll át rá. Kérdés azonban, hogy abban megállapodhatnak-e a felek az engedményezési szerződésben, hogy az engedményes – bár a felmondás joga nem illeti őt meg – jogosult esedékessé (lejárttá) tenni az engedményezett követelést? Álláspontunk szerint a feleknek erre van lehetősége.

Ehhez kapcsolódóan utalni kell arra, ha a jogosult az őt megillető követelést nem engedményezi, hanem elzálogosítja, a zálogjogosult jogosulttá válik a követelést esedékessé tenni. A Ptk. 5:111. § (5) bekezdése alapján ugyanis, ha az elzálogosított követelés esedékessége a jogosult jognyilatkozatától vagy egyéb általa teljesítendő feltételtől függ, a zálogjogosult megteheti e jognyilatkozatot vagy teljesítheti az esedékesség bekövetkezéséhez szükséges feltételt.

4.1.2. Biztosított követelések átruházása

Összetettebb a jogi helyzet abban az esetben, amikor az engedményező biztosítékkal együtt ruházza át a követelést. Ez elsősorban zálogjoggal vagy kezességgel biztosított követelés engedményezését jelenti. A Ptk. 6:193. § (3) bekezdésének ezzel kapcsolatos rendelkezése szerint az engedményezéssel az engedményesre szállnak át a követelést biztosító zálogjogból és kezességből eredő jogok, valamint a kamatkövetelés is. Ezzel lényegileg azonos tartalmú rendelkezést mondott ki az 1959-es Ptk. 329. § (1) bekezdése is.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az engedményesre a zálogjog és a kezesség száll át, vagyis az engedményes lesz a zálogjogosult, illetve a kezesség jogosultja is. Ha azonban alaposabban megnézzük akár a hatályos Ptk., akár az 1959-es Ptk. normaszövegét, egyik sem azt mondja ki, hogy a zálogjog, illetve a kezesség száll át az engedményesre. Mindkét kódex így fogalmaz ugyanis: az engedményesre „a követelést biztosító zálogjogból és kezességből eredő jogok” szállnak át. Ez azonban nem teljesen azt jelenti, hogy a zálogjog, illetve a kezesség száll át.

Kérdés, hogy pontosan mit is jelent az, hogy az engedményesre nem a zálogjog és a kezesség száll át, hanem csak a zálogjogból és a kezességből eredő jogok? Emellett mindkét biztosíték kapcsán felmerül az a további kérdés is, hogy ha a jogok átszállnak, mi történik a kötelezettségekkel? A zálogjogosultat és a kezesség jogosultját ugyanis kötelezettségek is terhelik. Ha azok nem szállnak át, akkor mi lesz a sorsuk? A kötelezettségek továbbra is az engedményezőt terhelik?

Szerencsére a gyakorlatban ennek a normaszövegnek az értelmezése eddig nem okozott problémát.³⁰ Mindazonáltal indokolt lenne pontosítani a Ptk. hivatkozott

szakaszát és egyértelművé tenni, hogy az engedményezéssel az engedményesre szállnak át a követelés biztosítékai (valamint a kamatkövetelés is).³¹

Egy ilyen tartalmú módosított törvényi rendelkezés azonban a követelésnek csak a járulékos biztosítékaira vonatkozna. A nem-járulékos biztosítékok más megítélés alá esnek. Az önálló zálogjog átszállásában a feleknek továbbra is külön meg kell állapodniuk,³² a garancia esetében pedig a lehívási jog a kedvezményezett személyéhez kötött.³³

Zálogjoggal biztosított követelés engedményezése esetén az a további kérdés is felmerül, hogy ez mennyiben tekinthető jogátruházásnak is. Amennyiben a Ptk. pontosításra szoruló engedményezési szabályai egyértelműen kimondanák a járulékos biztosítékok automatikus átszállását, akkor lehetne amellett érvelni, hogy ebben az esetben a jogátruházás szabályait nem kell alkalmazni. Önálló zálogjog átruházása esetén azonban nem merülhet fel kétség abban a tekintetben, hogy jogátruházásra kerül sor.³⁴

A jogátruházásra vonatkozó szabályok alkalmazása elsődlegesen a Ptk. 6:202. § (4) bekezdése miatt meghatározó jelentőségű. Ez ugyanis kimondja, hogy ha a jog fennállását közhiteles nyilvántartás tanúsítja, a jog átruházásához az engedményezéssel felül a jogosult személyében bekövetkezett változásnak a nyilvántartásba való bejegyzése szükséges.

Jelzálogjoggal biztosított követelések engedményezése során az engedményes nem mindig tart igényt jelzálogjoga ingatlan-nyilvántartási bejegyzésére, mivel az adott esetben többletköltséget okozna neki. A követeléskezelő cégek ezért jellemzően nem kérik a követeléssel együtt rájuk átszálló jelzálogjog ingatlan-nyilvántartási bejegyzését. Ez a jelenlegi közjegyzői gyakorlat szerint nem képezi akadályát annak, hogy az engedményes a zálogjogát érvényesítse, és a közjegyzői okirat végrehajtási záradékkal történő ellátása iránti kérelmet nyújtson be. Ehhez ugyanis elegendő, ha a jogutódlás tényét igazolni tudja.³⁵ Ez járulékos és önálló zálogjog esetén egyaránt irányadó.

³¹ Ez összhangban lenne azzal a már hivatkozott állásponttal, amely szerint az engedményezéssel a jogosulti pozícióhoz tapadó kötelezettségek is átszállnak az engedményesre. Lásd: Gárdos: i.m. 16.

³² Erről a felek gyakran ma is megfelelnek. Ez azonban azzal a következménnyel jár, hogy az engedményesre az önálló zálogjog nem száll át, így az alapján végrehajtási eljárást sem tud indítani a zálogkötelezett szemben.

³³ A Ptk. 6:433. §-a kimondja, hogy a jogosult nem ruházhatja át a garancia érvényesítésének a jogát a garantőr hozzájárulása nélkül, jogosult azonban azt a személyt megjelölni, akinek a garantőr a fizetést teljesíteni köteles.

³⁴ Az önálló zálogjog átruházásának egyes kérdéseiről részletesebben is lásd: Pomeisl András József: *Az önálló zálogjog átruházása esetén a zálogjogosultat a biztosított szerződéssel kapcsolatban megillető jogok*. Kúria Döntések – Bíróági Határozatok, 2022/6. sz., Fórum. 972–979.

³⁵ Erre vonatkozóan a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.) 39. §-a tartalmaz rendelkezéseket.

³⁰ A kommentárirodalomban ezzel kapcsolatban idézett legfelsőbb bírósági gyakorlat is egyértelműen a szerződést biztosító mellékkötelezettségek átszállását ismeri el. Lásd: Vékás–Gárdos: i.m. 1647.

A Ptk. 6:202. § (4) bekezdésére tekintettel azonban több érv is felhozható amellett, hogy az ingatlant terhelő jelzálogjog átruházása esetén – különösen, ha önálló zálogjogról van szó – a zálogjogosult személyében bekövetkezett változást az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyezni. Ráadásul a hivatkozott rendelkezés álláspontunk szerint kógens, így attól a felek a szerződésükben nem térhetnek el. A kérdés megnyugtató rendezésére az új ingatlan-nyilvántartási törvényben kerülhetne sor.

4.2. A KÖTELEZETTI OLDALON BEKÖVETKEZŐ ALANYVÁLTOZÁSOK

4.2.1. Tartozásátvállalás

A Ptk. 6:203. § (1) bekezdése szerint, ha a kötelezett és a jogosult megállapodik egy harmadik személlyel (átvállaló) abban, hogy az a kötelezettnek a jogosulttal szemben fennálló kötelezettségét átvállalja, a jogosult a szolgáltatást kizárólag az átvállalótól követelheti.³⁶

A biztosítéki kötelezettek szempontjából a tartozásátvállalás más helyzetet jelent, mint az engedményezés. Épp ezért mondja ki főszabályként a Ptk. 6:203. § (3) bekezdése, hogy a tartozásátvállalással a követelés biztosítékai megszűnnek. Csak akkor marad fenn a biztosíték, ha annak kötelezettje a tartozásátvállaláshoz hozzájárul.

Ezzel a rendelkezéssel kapcsolatban több kérdés is felmerül. Egyrészt az, hogy a kötelezett előzetesen is megadhatja-e ezt a hozzájárulását? Mivel ezt a Ptk. nem tiltja, ennek elvileg nincs akadálya. Álláspontunk szerint ez azonban aggályos is lehet és ha az erre vonatkozó rendelkezést általános szerződési feltétel rögzíti, az adott esetben a szóban forgó feltétel tisztességtelenségének megállapításához vezethet.

Másrészt azt is ki kell emelni, hogy ha a tartozás más okból, más jogcímen száll át, akkor a biztosítékok fennmaradnak és ehhez nincs szükség a biztosítéki kötelezettek hozzájárulására. Kérdéses lehet azonban, hogy ez abban az esetben is irányadó, ha a kötelezettség a kötelezett halála miatt száll át? A nehézséget ezzel kapcsolatban a Ptk. 6:207. §-a okozhatja, amely azt mondja ki, hogy ha a tartozás jogszabály alapján száll át másra, a tartozásátvállalás szabályait kell megfelelően alkalmazni.

Nem egyértelmű, hogy ennek alapján a kötelezett halála esetén kell-e kérni a biztosítéki kötelezettek (pl. zálogkötelezett, kezes) hozzájárulását ahhoz, hogy a biztosíték fennmaradjon.

4.2.2. A személyes adós (főkötelezett) halála

A kötelezett halála esetén kérdésként merül fel, hogy mi történik az elhunyt személy tartozásaival. A Ptk. 7:1. §-a szerint az ember halálával hagyatéka mint egész száll át az örökösre. A Ptk. nem definiálja a hagyatékot, mert annak fogalmi határait a bírói gyakorlat határozta meg. Ennek alapján pedig – bizonyos kivételekkel – az örök-hagyó egész vagyona és valamennyi tartozása a hagyaték része, és az örökös mindebben jogutódnak számít. A hagyaték részét képezik az örök-hagyó tartozásai is, így azok is öröklődnek.³⁷

Ebből tehát az következik, hogy a kötelezett halálával az őt terhelő tartozások is átszállnak az örökösre.

Ezzel kapcsolatban mondta ki a Legfelsőbb Bíróság egy korábbi eseti döntésében, hogy a hagyatékba beletartoznak az örök-hagyót megillető olyan jogok és kötelezettségek is, amelyek a polgári jog alapján másra átszállhatnak, vagyis amiben jogutódlás következhet be. Az adós halálával a perbeli kölcsönszerződés nem szűnt meg, csak a kötelezeti oldalon történt alanyváltozás. Így külön megállapodás – új kölcsönszerződés – nélkül az alperes az édesapja által megkötött kölcsönszerződésnek az alanya lett és a fennálló tartozásért a hagyaték erejéig felelnie kellett. A perbeli esetben tehát nem jött létre új kölcsönszerződés a felek között, hanem az öröklés folytán bekövetkezett alanyváltozással az eredeti szerződés fennmaradt (BH 2000. 119.). A Legfelsőbb Bíróság ezen megállapításai a Ptk. alapján is irányadóak.

Fontos azt is kiemelni – amire a fenti döntés is utal –, hogy a kötelezett örökösai az általuk megörökölt tartozásokért a hagyaték erejéig felelnek (*pro viribus felelősség*). A Ptk. 7:96. § (1) bekezdése alapján az örökös a hagyatéki tartozásokért a hagyaték tárgyaival és azok hasznáival felel a hitelezőnek. Ha a követelés érvényesítésekor a hagyaték tárgyai vagy hasznai nincsenek az örökös birtokában, az örökös öröksége erejéig egyéb vagyonával is felel. Az örökös tehát korlátolt (az általa örökölt hagyaték erejéig fennálló) helytállási kötelezettség terheli.

Mindezek abban az esetben is irányadók, ha a kötelezett nem a végrehajtás során érvényesített követelés személyes adósa (főkötelezettje), hanem zálogkötelezett vagy kezes.

Kezesség kapcsán ugyanakkor több kérdés is felmerül. Ezzel összefüggésben két esetet kell megkülönböztetnünk egymástól: a) a *főadós halála*: ekkor az a kérdés merül fel, hogy ez hogyan érinti a kezes helytállását, valamint b) a *kezes halála*: ebben az esetben az a kérdés merül fel, hogy hogyan hat ki a kezes halála a kezes örökösre.

Az a) pontban írt kérdésre adandó válasz összefügg azzal a kérdéssel, hogy a Ptk. 6:207. §-át a kötelezett halála esetén is alkalmazni kell-e. *Leszkoven László* még az 1959-es Ptk. alapján kifejtett álláspontja szerint a kezességgel biztosított kötelezettség főkötelezettjének (a személyes adósnak) a halála önmagában nem érinti a kezes

³⁶ Ebből a szempontból a jogosult helyzete tartozásátvállalás esetén előnyösebb. A Ptk. 6:206. §-a szerint ugyanis, ha a felek a teljesítésátvállalásról a jogosultat értesítik, egyetemleges kötelezettség jön létre. A teljesítésátvállalás azonban a kötelezett és a teljesítést átvállaló harmadik személy közötti megállapodás, szemben a tartozásátvállalással, amely a jogosult, a kötelezett és az átvállaló közötti háromoldalú szerződés.

³⁷ Vékás–Gárdos: i.m. 2374.

helytállását. A kezes terhelő helytállási és esetleges fizetési kötelezettség a főadós halála következtében tehát nem változik meg, még kevésbé szűnik meg. A főadós halála a kezes helytállását nem befolyásolja.³⁸

Bonyolultabb a jogi helyzet a kezes halála esetén.

4.2.3. A kezes halála

Az nem vitatott, hogy a kezes halálával a kezességi szerződés nem szűnik meg automatikusan. Az elhunyt kezes mint örökgyógy tartozása az örökösre átszáll, akik a Ptk. öröklési jogi szabályai szerint kötelesek helytállni.³⁹

A Ptk. 6:3. § c) pontja alapján a kötelem megszűnik a kötelezett halálával (vagy jogutód nélküli megszűnésével), ha kötelezettsége személyesen teljesíthető szolgáltatás nyújtására irányult. A kezesség azonban nem tartozik ebbe a körbe. Abból ugyanis, hogy a kezesség ún. személyi biztosíték, nem következik az, hogy a kezesség az örökgyógy kezes személyéhez tapadó, csak és kizárólag általa teljesíthető kötelezettség lenne. A kezesi helytállás a kezes vagyoni jellegű kötelezettségvállalása, amely nem minősül csak személyesen teljesíthető szolgáltatásnak.⁴⁰

A kezes halálával tehát a kezesi szerződés nem szűnik meg, ez azonban nem jelenti azt, hogy a kezes örököse minden további nélkül, automatikusan belépne a kezességi szerződésbe. A kezes örökösének ugyanis az öröklési jogi szabályok szerint kell helytállnia. Ezt azért fontos ismételtelen kiemelni, mert a kötelmi jogi jogutódláshoz képest az öröklési jog speciális rendelkezéseket tartalmaz. A *cum viribus* és a *pro viribus* helytállás előírása az öröklési jogban ugyanis korlátozott felelősséget (helytállási kötelezettséget) eredményez, szemben a kötelmi jogban

általánosan érvényesülő teljes vagyoni felelősséggel (helytállási kötelezettséggel).⁴¹

A kezes örökösének *cum viribus* felelőssége a dologi kötelezettségekhez (elsődlegesen a zálogkötelezettséghez) áll közel. A kezes örökösét azonban a hagyatéki tartozásokért való kötelmi felelősség – vagyis fizetési kötelezettség – terheli, a dologi kötelezettségeket viszont kizárólag tőrési kötelezettség. Ennek alapján a kezes örököse az ellene indított perben vagy végrehajtási eljárásban pénz fizetésére marasztalható/kötelezhető, a dologi kötelezett azonban kizárólag a kielégítés tőrésére. Az egy további kérdés, hogy a kezes örökösét a *cum viribus* felelősség miatt csak meghatározott dolgokra vonatkozó helytállás terheli, így ellene per vagy végrehajtás is csak ennek keretei között indítható.⁴²

Ennek alapján az elhunyt kezes örökösét egyrészt egy meghatározott vagyontárgyakra korlátozott (*cum viribus*), másrészt pedig kizárólag a hagyatéki/hagyatékrész erejéig fennálló (*pro viribus*) helytállási kötelezettség terheli az örökgyógy tartozásaiért. A kezesi tartozás így a kezes halála után megváltozott formában és tartalommal marad fenn és terheli a kezes örökösét.⁴³

5. Összegzés

A szerződéses jogviszonyok tartalma fennállásuk alatt számos ok miatt módosulhat. Ez adott esetben nemcsak a főkötelezett (a személyes adós), hanem a biztosítéki kötelezettek számára is hátrányos lehet. A jogrendszernek az érintettek számára biztosítania kell olyan eszközöket, amelyek védelmet nyújthatnak a számukra kedvezőtlen külső változásokkal szemben. A polgári jog természetesen önmagában nem alkalmas arra, hogy megakadályozza a személyes adós, vagy a biztosítéki kötelezettek gazdasági összeomlását. A méltányos kockázatosztáshoz azonban a polgári jog eszközei is hozzá tudnak járulni.

³⁸ Leszkoven László: *A kezesi kötelezettség átszállásáról. A „kezesség öröklése”*. Közjegyzők Közlönye, 2009/4. sz. 20. (Interneten elérhető: <https://www.mokk.hu/ugyfeleknek/kozlonkereso.php>) Arra azonban van lehetőség, hogy a felek a kezességi szerződésben ettől eltérően állapodjanak meg, vagyis a szerződésükben rögzítsék azt, hogy a főadós halálával a kezességvállalás megszűnik, a kezes szabadul.

³⁹ Leszkoven: i.m. 20.

⁴⁰ Leszkoven: i.m. 21.

⁴¹ Leszkoven: i.m. 23.

⁴² Leszkoven: i.m. 23.

⁴³ Leszkoven: i.m. 23.

Ptk.'2013

Az ORAC Kiadó portálja a Polgári Törvénykönyvről